

THE PROFILE OF THE PRODUCER IN THE RURAL NOVEL

Claudia PUȘCAȘU

PhD Student, „Lucian Blaga” University of Sibiu

Abstract: The rural novel emphasizes the peasant's effort to preserve the land he works and which offers him, in addition to ensuring a decent living and food for his own family, a recognized social status in the rural universe. The lack of economic thinking reveals the errors produced by the villagers in the work of the land and the marketing of their own production. Before the Second World War, the peasantry faced the harsh conditions imposed by the landlords and tenants who exploited them to work the land. With the ownership of land, they have only one goal: not to give up the land they work with the sweat of their brow. And, finally, to capitalize on the production obtained through work.

Keywords: rural novel, land, Romanian peasant, market, profit.

1. Scurt excurs teoretic

Înainte de a trasa profilul producătorului din universul țăranesc, trebuie să subliniem un aspect: „spațiul rural nu este numai un spațiu de producție, ci, mai întâi, este un mediu de viață, un spațiu social și cultural cu implicații complexe asupra vieții de anamblu a unei națiuni.”¹ În mediul rural, pământul este mijlocul de producție în agricultură. Doar că activitatea de producție este influențată atât de condițiile pedoclimatice: „dacă dă ploaia asta, o să fac o grămadă de grâu”², cât și de neconcordanța dintre timpul de muncă și timpul de producție: „cheltuielile de producție efectuate timp de nouă luni sunt imobilizate pe toată această perioadă și nu se recuperează decât dintr-o dată, la sfârșitul perioadei de producție”³. Pământul este principalul mijloc de producție în agricultură, asigurând alimentația omenirii.

Gospodăria mică țărănească se află într-o economie de subzistență, întrucât nu reușește, din terenul agricol deținut, să asigure necesarul de produse agricole destinate autoconsumului, în timp ce gospodăriile mari, pe lângă autoconsum, produc, în mare parte, pentru piață. În aceste gospodării mari „se obțineau cereale pentru piața europeană, imprimând agriculturii din Vechiul Regat o tentă cerealieră”⁴. Pe lângă casă, femeia de la țară cultivă câteva straturi de zarzavat, porumb care se coace mai devreme decât cel plantat pe câmp, o grădiniță cu flori ș.a.

Cât timp o societate există, consumă, iar pentru a consuma trebuie să producă permanent. Producătorul trebuie să țină cont că din vânzarea produselor sale trebuie să recupereze cheltuielile de producție și de circulație pentru a rămâne pe piață și a nu se ruina. „Consumul declanșează și stimulează activitatea economică, îndeplinind o funcție de reglare permanentă, cantitativă și calitativă a producției. Din aceste motive, consumul

¹Ion Dona, *Economie rurală*, București, Editura Economică, 2000, p. 20.

²Marin Preda, *Moromeții*, vol. 1, pref. de Eugen Simion, București, Curtea Veche Publishing, 2009, p. 30.

³Ion Dona, *op. cit.*, p. 29.

⁴*Ibidem*, p. 53.

se prezintă ca element primordial al activității economice”⁵. De asemenea, producătorul trebuie să știe care sunt consumatorii produselor sale, pentru a ști dacă se impune o creștere a producției, astfel încât comercializarea să reprezinte un proces profitabil. În practica actuală, cel mai important este studiul de piață. Producătorul fermier are în vedere perisabilitatea produselor pe care le comercializează, pentru a nu avea pierderi din acest motiv, pentru a nu fi nevoit să le vândă la prețuri mai mici decât cele planificate.

2. Cârciuma și fierăria - afaceri de profit

Cârciuma era o afacere profitabilă în mediul rural, deoarece de multe ori, țăranul bogat sau sărac își îneca necazul în băutura. Fără îndoială, acesta este și locul ce însufletește întregul sat, aici oamenii se adună pentru a socializa, pentru a afla noutățile: „Avrum, izvorul cel mai autentic, îi va împrumuta toate știrile”⁶, pentru a împărtăși bucuriile și realizările cu ceilalți, pentru a-și spune necazurile și chiar pentru a se sfătui. Și în romanul lui Dinu Săraru, *Niște țărani*, negustorul angajat la MAT este poreclit Difuzor, fiindcă el răspândește știrile.

Denominările cârciumei în romanul rural sunt multiple și diverse: „la cantină la Avrum”, „crâșmă”, „berărie”, „cafenea”, „prăvălie” pentru cârciumar, MAT/ méate etc. În fiecare sat există cel puțin o cârciumă, dar se ajunge la o saturare a pieței, în anumite circumstanțe: „Jidovița, singurul sat oveiesc din toată țara, așezat la încrucișare de drumuri, având o fabrică de spirt și în fiecare casă câte o crâșmă”⁷. Într-o lume fără mari deschideri economice, cârciuma era o componentă esențială în validarea tranzacțiilor economice, deoarece aici se finalizau majoritatea schimburilor comerciale importante. Indiferent de natura tranzacțiilor economice realizate, sătenii încheie procesul prin a bea aldămașul: „oamenii, la întoarcere [de la bălci, n.n.], se vor opri cu toții să închine câte un pahar de mulțumire, c-au vândut sau cumpărat ce au putut...”⁸, „Titi Șorici, ți-ai răscumpărat casa, bem aldămașu a doua oară, tu plătești, n-ai tras cu dinții de bani nici când ți-am fixat prețu răscumpărării”⁹.

Moromete procedează aidoma imediat după vânzarea salcâmului și merge la Tudor Bălosu să bea aldămașul. Pentru orice schimbare din gospodărie, când vindea sau cumpăra o vită, „trebuia să bei un păhărel în cinstea acestui eveniment”¹⁰. Ilie Moromete nu percepe biserica drept o salvare a crizei sale familiale sau sufletești, dar nici cârciuma nu a fost considerată o soluție.

O practică des întâlnită printre cârciumari era „botezul rachiului”¹¹, metodă destul de uzuală de a face profit, ce constă în adăugarea apei în băuturile alcoolice. Interesul fiecărui producător este de a-și maximiza profitul, pentru a asigura creșterea economică, iar metodele utilizate nu sunt întotdeauna loiale și licite.

⁵Crețoiu, Gheorghe; Cornescu, Viorel; Bucur, Ion, *Economie*, Ed. A III-a, revăzută, adăugită și actualizată, Editura C. H. Beck, București, 2001, p. 35.

⁶Liviu Rebreanu, *Ion*, București, Editura Minerva, 1977, p. 55.

⁷*Ibidem*, p. 73.

⁸*Ibidem*, p. 112.

⁹Fănuș Neagu, *Îngerul a strigat*, București, Curtea Veche Publishing, 2009, p. 85.

¹⁰Marin Preda, *Moromeții*, vol. 2, București, Curtea Veche Publishing, 2009, p. 317.

¹¹Liviu Rebreanu, *op. cit.*, p. 112.

Valache, cârciumar și grădinar, care nu mergea pe teren decât la cules sau sâmbăta, când trebuia să plătească celor ce munceau cu ziua la lotul său, are un destin tragic, asemănător cu al lui Avrum. Îndată ce regimul comunist, pe care îl credea benefic, aduce noi reglementări asupra comerțianților, îi este închisă afacerea, deoarece alcoolul devine un monopol al statului și, după câțiva ani de mutism autoimpus, hotărăște să-și curme zilele din cauza nedreptăților regimului. Locul cârciumei, la „răspântie în centru”, este luat de biroul organizației.

Rațiunea plasării cârciumei la răscruce de drumuri era strategică, deoarece acolo zona era circulată. „Răspântia nu este doar punctul nodal în care se întretaie drumurile, ci un centru, un semn labirintic”¹². Casa primarului Aristide (*Moromeții*, Marin Preda) era plasată în centrul satului, la încrucișarea tuturor drumurilor comunale și județene, și tot acolo avea și o cârciumă.

Tot la „răspântie de uliți”¹³ este plasată o altă afacere, extrem de profitabilă: fierăria lui Iocan, fiul „unui țigan înstărit”, care nu a urmat meseria părinților săi, ce câștigau bine cu tariful pe care îl aveau, a renunțat la școală în ultimul an de studiu, fără a mai obține diploma și și-a deschis un atelier de fierărie. Deschiderea propriei afaceri nu a fost simplă, întrucât concurența era acerbă. În locul unui tânăr, abia ieșit din băncile școlii, erau preferați fierarii și potcovarii bătrâni, cu experiență în domeniu. Cu o strategie înțeleaptă, Iocan și-a făcut reclamă puternică și astfel a câștigat clienți fideli într-un timp extrem de scurt, afacerea sa aducând un profit substanțial.

Ce strategie a folosit? În primul rând, nu a renunțat la afacerea sa când nu era prosperă câtuși de puțin. După un an, la cererea unui om nevoiaș, a creat o căruță „frumoasă ca o trăsură”¹⁴.

În al doilea rând, făurind un obiect ce va atrage privirea sătenilor, recomandându-l ca bun meșter, l-a vândut sub prețul pieței: ceilalți fierari cereau trei mii de lei, el a luat doar două mii, ceea ce îl recomandă și ca accesibilitate a prețului.

Datorită mulțimii de clienți, și-a angajat un ajutor în al doilea an de funcționare, iar după doi ani a fost nevoit să angajeze încă un ajutor. Fiind o afacere prosperă, Iocan și-a permis să îmbunătățească condițiile de muncă și tehnica folosită: și-a dărâmat vechiul atelier și a construit altul de cinci ori mai mare, a înlocuit sculele de mână (nicovalele și baroasele) cu unelte „mari și piuitoare”¹⁵, cumpără foale care cresc productivitatea și reduc timpul de muncă destinat prelucrărilor. În cinci ani își face o casă nouă și cumpără o mașină de treierat.

Nu în ultimul rând, secretul prosperității constă și în calitatea muncii prestate, pe lângă perseverența de care dă dovadă. Cu toate că se îmbogățise, Iocan lucra „cu aceeași putere ca la început. [...] Se scula cu noaptea în cap și începea să lucreze cu sete. O căruță făcută de el nu se mai desfăcea până nu se rupea lemnul. O osie ruptă, fiartă în atelierul lui, ținea mai mult decât una nouă”¹⁶.

¹²Doina Ruști, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română, ediția a II-a revăzută și adăugită*, Iași, Editura Polirom, 2009, p. 337.

¹³Marin Preda, *Moromeții*, vol. 1, pref. de Eugen Simion, București, Curtea Veche Publishing, 2009, p. 114.

¹⁴*Ibidem*, p. 114.

¹⁵*Ibidem*, p. 114.

¹⁶*Ibidem*, pp. 114-115.

Organizarea întregii afaceri i-a atras în curând comenzi și din satele învecinate, unde ajunsese renumele său. Necesitatea a impus angajarea a doi lucrători și a trei ucenici, dar multitudinea lucrărilor nu l-a determinat să renunțe la lucrurile mărunte ca potcovitul cailor, belciugăriile sau fierberea osiilor. Fierul și-l procură de la Pitești sau Roșiori.

3. Țăranul, mic producător rural

Țăranul a fost adeseori forțat de muncă ieftină sau prost plătită, dar din greu exploatată. De aceea, acesta a fost învățat să lase lesne la preț, să cedeze ușor în negocieri sau să accepte variante dezavantajoase pentru interesul propriu. Pe de o parte, chiar dacă unii țărani au avut un imbold de moment pentru a opune rezistență și a nu ceda facil, în cele din urmă, constrânși de lipsa banilor și de datorii, vând ceea ce dețin, la un preț nesemnificativ față de prețul real sau de valoarea afectivă pentru țăran ori pentru familia acestuia. Pe de altă parte, țăranul nu are formată o gândire economică, nu a fost învățat să valorifice și să comercializeze marfa prin prisma profitului.

Grăitor este, în acest sens, exemplul lui Ilie Moromete. Bucuros că a devenit proprietar după război, prin împrumutarea țăranilor și, mai ales, fericit că nu mai muncea la moșier, Ilie a ajuns să facă comerț cu cereale din plăcerea de a-l vedea pe Tudor Bălosu cum negociază. Drumul spre satele de la munte îi oferă experiențe mai captivante: „negustoria ca atare nu i-ar fi plăcut dacă câștigul ar fi fost lipsit de peripeții”¹⁷ și plăceri mai mari decât vânzarea porumbului în sine: „nu mai făcuse «comerț» niciodată; îi plăcu atât de mult, încât socoti câștigul drept ceva nemaipomenit și după ce se întoarse povesti drumul său la munte ca pe-o aventură”¹⁸. Inițial, Moromete nu înțelege cum sătenii, care făceau comerț la munte, cu cereale, prosperau. Recolta bogată din anul acela a determinat implicarea țăranilor în activități economice avantajoase. Din banii obținuți prin vânzarea porumbului achiziționau vite, întrucât „oborul de cereale era ridicat, pânda de americană și uneltele mai ieftine, iar prețul pământului mai ridicat decât oricând”¹⁹.

Ilie Moromete înțelege foarte târziu necesitatea de a face comerț și circulația banilor: face comerț cu cereale, ca să câștige bani pentru plata impozitului funciar. În acest univers al sărăciei și al muncii peste puteri, orice investiție cere sacrificii și situații de incertitudine sau de risc. Ilie Moromete decide să amâne plata impozitului funciar doi ani: în primul an a făcut căruța și nu a mai avut bani pentru impozit, anul următor a cumpărat niște noateni și, chiar dacă a vândut întreaga producție de grâu, rămânând întreaga iarnă fără pâine, tot nu a avut bani și pentru impozitul funciar, așa că în cele din urmă se gândea să vândă noatenii ca să plătească *fonciirea*.

Lumea satului pare ușor de manipulat de cei ce dețin autoritatea sau puterea financiară. În aceste condiții, convinși să cedeze pământurile pentru a se strămuta într-un loc pe care nu l-au cercetat mai înainte, țărani din Plătărești (Fănuș Neagu, *Îngerul a strigat*) se grăbesc să scape de lucrurile pe care nu le pot lua cu ei și nu mai țin cont de

¹⁷*Ibidem*, p. 76.

¹⁸*Ibidem*, p. 75.

¹⁹*Ibidem*, p. 73.

valoarea lor: „hotărâți să pună repede convoiul în mișcare, de teamă să nu le rămână nearate pământurile de la Dobrogea, măritară, fără să țină cu dinții de preț, grinzi, dulapi, garduri, salcâmi, tot ce n-avea rost să fie îngrămădit în căruțele pe care așezaseră druggii ce se pun numai la căratul snopilor”²⁰. În orice caz, țăranul nu avea parte de beneficii fără a plăti, într-un fel sau altul.

Producătorul rural încarcă marfa sa și o duce în obor, la munte, în târgurile sau în orașele învecinate, pentru a obține un profit mai mare. Transportul se realizează, de cele mai multe ori, cu căruța. Țăranii din Plătărești își duc producția la Brăila, centru comercial pentru lumea dobrogeană, pentru a o vinde: „un alt convoi format din șase care încărcate cu orz, pornise tot pe același drum spre Brăila”²¹. Oamenii sunt nestatornici, satul nu mai este organizat ierarhic, iar lăcomia și sentimentalismul sunt specifice mai curând unei suburbii de port dunărean.

Pavel Berechet obișnuia să țină găște: cincizeci sau o sută de perechi pe care le scotea la vânzare toamna, după ce le-a îngrașat bine. Așa a prins de la tatăl său: „băltăganu să crească găște”²². De asemenea, creștea porci în baltă și urmărea prețul acestora la Brăila unde îi vindea când creștea prețul și putea obține un profit bun pe ei. Ca în orice gospodărie, se prepară cantități însemnate de produse alimentare pentru uz personal: zece cazane pentru fiert bulion, „hârdaie de castraveți acri”²³, gospodinele tocău varza cu satâre de lemn, dețineau miere de albine, fructe din producția proprie: gutui, pere din pomi altoiți.

Pomicultura și viticultura sunt cele mai intensive ramuri ale producției vegetale din țara noastră, ocupând „primele locuri sub aspectul eficienței economice”²⁴ și ar trebui să reprezinte „ramurile de vârf ale agriculturii românești, deoarece aceste îndeletniciri se contopesc cu ființa națională a neamului nostru”²⁵.

Seceta a sărăcit multe familii până la granița subzistenței, lucrătorii viei erau hrăniți cu ceai și magiun întins pe felii de mămligă coapte pe plită.

Țăranii, în marea lor majoritate, se confruntă cu sărăcia prin urmare, nu își pot permite să crească multe găini și să întrețină multe vaci decât țăranii cu stare. Nici chiar familia învățătorului Herdelea (Liviu Rebreanu, *Ion*) nu își permitea să dețină propria trăsură, sau să ofere fetelor zestre, în ciuda faptului că fetele erau de măritat și ar fi avut nevoie, așa că încercau să păstreze relații cordiale cu părintele Belciug, pe care nu îl simpatizau, tocmai pentru a împrumuta trăsura acestuia la baluri sau diverse evenimente.

Producătorul nu mai este țăranul în romanul *Răscoala*, ci proprietarii de pământ și arendașii, care, de altfel, își lucrează pământul cu ajutorul țăranilor. Se urmărește ca țăranul să rămână într-o stare de prostime, de obediență absolută și li se cere să tacă atunci când cer pământ. Țăranii au devenit robi, iar stăpânul satului este boierul sau arendașul.

²⁰Fănuș Neagu, *op. cit.*, p. 41.

²¹*Ibidem*, p. 48.

²²*Ibidem*, p. 89.

²³*Ibidem*, p. 107.

²⁴Ion Dona, *op. cit.*, p. 148.

²⁵*Ibidem*.

4. Piața de desfacere

Piața este un loc minunat în care se adună oameni din toate zonele, de diverse etnii și statut social, cu variate produse, se fac tranzacții mai mult sau mai puțin avantajoase; „frumusețea pieței este lumea care o populează în vreme de sărbătoare”²⁶.

Armadia, orașel situat pe malul râului Someș până la poalele dealurilor, este loc de piață pentru satele învecinate. Se remarcă prin biserica ce strălucește de departe și prin liceul românesc. Țăranii își găsesc dreptatea în Judecătoria din Armadia. În acest târgușor sunt organizate de către profesorii și elevii liceului baluri și serate dansante. De altfel, se organizează diverse evenimente, târguri, festivaluri, expoziții, adesea corelate cu sărbătorile religioase, totul cu scop mercantil, pentru a stimula consumul și comerțul. Prin sate, se organizează sindrofii duminicale la „fetele «inteligenței» satelor dimprejur”²⁷.

Familia Glanetașu se duce la bâlciul din Armadia să vândă două mierțe²⁸ de porumb, iar din banii obținuți urma să plătească unele dări, deoarece primarul împreună cu practicantul notarului umblau prin sat și „luau zăloage de la datornici”.

Poporeni erau oameni săraci, majoritatea mergeau pe jos cu sacii sau cu desagii în spinare. Cei bogați mergeau cu căruțele. O săsoaică bătrâoară, pe care Herdelenii o numeau „drăguța tatii”, se ducea la târgul din Armadia în fiecare joi, de patruzeci de ani, cu căruța plină de pâine pe care o vindea.

În sărăcia prezentată în mediul rural și care cuprindea majoritatea sătenilor, se distinge gospodăria lui Toma Bulbuc, om cu stare care îl uimește și pe Vasile Baci, care realizează în fața acestuia cât de bogat este Toma: „văzu poarta mare, cu stâlpii înfloriți, acoperită cu cotețul de porumbei, apoi coșarul semeț ca o casă de om bogat, plin ochi cu păpușoi, apoi în ogradă o întregă cireadă de vite, dintre care unele lingeau la un bulgăre zdravăn de sare, iar altele rumegau alene suflând fuioare albe de aburi pe nas, apoi însăși casa cu acoperiș de țiglă, cu ferestre domnești împodobite cu chenare late, vinete închise, cu falnice cununi de porumb atârinate de câpriori deasupra prispei, cu ușa tinzii deschisă, unde, pe vatră, ardea o flacăra uriașă [...], apoi grădina cât o livadă, cu pomi mulți, cu stoguri de fân și de paie, cu o claie de lemne tăiate”²⁹.

Producția vegetală a țăranului român include cereale pentru boabe, leguminoase pentru boabe, plante furajere, legumicultură, pomicultură, viticultură, plante pentru producerea de semințe și seminceri. Producția de furaje este, de altfel, o ramură ajutătoare, întrucât nu produce marfă. În zonele de câmpie se produce porumb, grâu, orz, floarea soarelui și sfeclă de zahăr. În zonele de deal, alături de porumb, sunt culturi de pomi fructiferi și viță de vie, iar legume se cultivă pe văile râurilor.

În cadrul producției animale din satul românesc se remarcă creșterea bovinelor, a ovinelor, a suinelor³⁰, a cabalinelor, a păsărilor, apicultura și piscicultura. Produsele

²⁶Daniel Vighi, *Onoarea și onorariul: eseu monografic*, București, Cartea românească, 2007, p. 51.

²⁷Liviu Rebreanu, *op. cit.*, p. 89.

²⁸Mierță= Măsură pentru cereale sau alte produse agricole mărunte, a cărei mărime variază, după epoci și regiuni, între 2 litri și 110 ocale (8- 200 kg).

²⁹Liviu Rebreanu, *op. cit.*, p. 179.

³⁰Suine = Subfamilie de paricopitate care cuprinde mai multe genuri și specii de porci sălbatici, precum și porcii

zootehnice au prețuri mai mari decât produsele vegetale, de aceea produc eficiență economică. Țăranul care crește animale oprește o parte din produsele obținute de la acestea pentru consumul propriu, iar o parte o pune „la dubă pentru strâns de vânzare”³¹.

Ilie Moromete cultivă porumb și grâu, dar fructifică productivitatea solului astfel că printre porumb cultivă dovleci, floarea-soarelui și fasole. Se limitează la aceste produse, în ciuda faptului că „pământul le-ar fi putut da să n-aibă ce face cu cânepa, inul, tutunul, sfecla de zahăr, plantele medicinale scumpe”³². Cert este un lucru: Ilie Moromete nu deține o gândire economică și nu practică o agricultură profitabilă: cultivă pentru asigurarea necesarului alimentar al familiei, nu își pune problema ce culturi i-ar aduce profit și, în prima fază nici nu comercializează. Este sfătuit de ce trei fii să încarce cerealele în căruță și să le vândă la munte. Prima etapă este îngășarea celor doi cai pe care îi aveau. Nu înțelege de ce ar trebui să meargă la munte, dar nu se opune îngrășării cailor, așa că vinde porumb pentru a cumpăra ovăz. Din sentimentul datoriei față de copiii săi, și-a umplut căruța și a plecat la munte, ca să comercializeze. Primul câștig i se pare nemaipomenit, însă cei trei fii rup repede vraja printr-o observație tulburătoare: „Stan Coteligi a dat mai bine porumbul”³³. Astfel învață Moromete ce înseamnă concurența și prețul pieței.

Alături de Tudor Bălosu, Ilie descoperă importanța identificării piețelor de desfacere, astfel că încarcă cerealele pe care vor să le vândă și părăsesc regiunea de șes, unde nimeni nu avea nevoie de porumb, ca să facă comerț în oborul din Pitești sau în satele montane unde porumbul se află la mare căutare. Strategiile financiare se îmbunătățesc simțitor: dacă la primul transport, cei doi au vândut banița de porumb cu cincizeci de lei, la al doilea transport au stabilit prețul baniței la șaizeci de lei și, firește, odată ajunși în satele montane, clienții sunt dispuși să cumpere ambele căruțe cu șaizeci de lei. Bălosu, speculând nevoia muntenilor de porumb, fără a se sfătui cu Moromete, ridică prețul baniței la șaptezeci de lei și, în ciuda insistențelor unui învățător, care stabilește că șaizeci este ultimul preț, Bălosu refuză să vândă și pleacă mai departe, convins fiind că în satele vecine va vinde mai bine. Ilie nu înțelege de ce Bălosu nu a acceptat prețul propus de învățător, întrucât era chiar prețul pe care îl stabiliseră inițial, dar acesta îi dezvăluie strategia sa: „dacă ar fi cerut optzeci, atunci învățătorul ar fi dat bucuros șaptezeci de lei”³⁴.

În dorința unui profit mai mare, Tudor Bălosu supraevaluează valoarea porumbului, ceea ce îi pune pe clienți în imposibilitatea de a plăti sau determină refuzul acestora, întrucât era cunoscut prețul pieței pentru porumb: când prețul este prea mare, cererea scade. Primarul unei comune este singurul care oferă nu optzeci, ci șaizeci și unu de lei, dar ofertantul nu se învoiește să vândă. Moromete cedează la preț în momentul în care o mocancă îl roagă, cu ochii în lacrimi, să îi dea porumbul cu șaizeci și trei de lei, ceea ce produce indignarea lui Tudor Bălosu, care decide să nu mai meargă la munte cu

---

domestici proveniți din aceștia.

³¹Marin Preda, *Moromeții*, vol. 2, București, Curtea Veche Publishing, 2009, p. 148.

³²Marin Preda, *Moromeții*, vol. 1, pref. de Eugen Simion, București, Curtea Veche Publishing, 2009, p. 73.

³³*Ibidem*, p. 75.

³⁴*Ibidem*, p. 76.

Ilie, întrucât strică prețul. Aparența sărăciei, asociată cu prezența unei muntence bune de gură, care nu pregetă să dramatizeze și să plângă în fața negustorilor, pentru a obține un preț acceptabil, pot înșela un partener de afaceri naiv, precum Moromete, fiind folosită ca strategie de succes pentru amatorii comerciali. Faptul că strategia a fost de succes este evident, întrucât Moromete nu a vândut grâul primului client, învățătorul care le-a ieșit în cale, ci a cedat afectiv, înduioșat de rugămințile înlăcrimate ale femeii.

Spiritul speculativ al lui Bălosu a adus un profit de 1500 de lei, deoarece nu a cedat la preț și, în final, a vândut porumbul cu șaptezeci de lei dubla. Caracterul întreprinzător al lui Tudor Bălosu și lipsa de experiență economică a lui Moromete, care cedează la preț în fața lacrimilor unei muntence, îl face pe cel dintâi să renunțe la un posibil partener în afaceri.

Vestea câștigului realizat de Moromete la munte i-a bucurat pe cei trei fii până au aflat despre profitul lui Bălosu. În acel moment s-au hotărât să închirieze o căruță, au luat și caii lui Parizianu, au cumpărat porumb din sat cu cincizeci de lei cu gândul să meargă la munte, ca să îl vândă pe un preț mult mai mare. Nefiind inițiați în tainele comerțului, fără un simplu studiu de piață, cei trei au pornit afacerea plănuită într-o perioadă când la munte scăzuse prețul, iar ei abia au reușit să amortizeze cheltuielile produse de călătorie.

Cât de întreprinzători sunt fiii lui Moromete este evident: fug de acasă în speranța construirii propriei afaceri, însă capitala nu aduce profit fără strategii și investiții eficiente, așa că, după ce pierd oile și caii, Paraschiv lucrează la „ucebè” (Uzinele Centrale București), ca măturător de stradă, după care se angajează la „setebè” (Societatea Tramvaie București) ca sudor autogen; Nilă face armata, lucrează la un bloc, unde transportă materialele cu spinarea, iar, la recomandarea inginerului, ajunge portar; iar Achim „ținea un *Consum Alimentar*”³⁵. Ambițios din fire, Paraschiv reușește să-și construiască o casă în Colentina, așa cum și-a propus, însă plătește sacrificiul său cu sănătatea, deoarece face economii drastice, mănâncă doar pâine cu cartofi, pentru a investi cât mai mulți bani în construcție. Boala îl obligă să iasă la pensie de tânăr. Nilă este ucis în război; Achim duce o viață mediocră în București, deoarece nu are capital pentru a deveni „mare negustor”³⁶.

Achim și Paraschiv încearcă să obțină profit imediat, prin mijloace amorale, însă eșuează lamentabil prin ineficiența de care dau dovadă. Încearcă să parvină prin renunțarea la condiția de țărani, însă se pierd în urbanul, care nu le oferă o existență strălucită.

Plecarea celor trei fii îl determină pe Moromete să devină întreprinzător, se dedică doar activităților ce aduc profit, precum cărăușia și comerțul, se deplasează regulat de la munte la baltă, pentru a vinde cereale, recuperează un pogon din pământul vândut în timpul crizei și are bani pentru încă unul. Iarna încarcă porumbul în sănii și îl transportă la mocani, unde primește, ca plată, porci, șiță pentru acoperișuri sau țuică, pe care le vindea în sat în vederea unui „câștig eventual”, denumit de el „beneficiu”³⁷. În

³⁵Marin Preda, *Moromeții*, vol. 2, București, Curtea Veche Publishing, 2009, p. 12.

³⁶*Ibidem*, p. 162.

³⁷*Ibidem*, p. 10.

goana după pământ, Ilie refuză să îl mai susțină financiar pe Niculae la școala, întrucât nu are niciun *beneficiu* din investiția aceasta, iar banii îi folosește pentru convingerea celor trei fii să se întoarcă în satul natal.

Târziu țăranul învață să facă din producția sa o marfă, să conștientizeze valoarea banilor, necesari atât traiului, cât și dezvoltării economice, revoluționării muncii sale.

Niculae avea să critice incapacitatea tatălui său de a-și menține verticalitatea atunci când situația economică a familiei se îmbunătățește considerabil: „bunăstarea ne îngrașă după aceleași legi ca și pe-un animal și numai dacă îl aduci iar la rostul lui pe lume își mai aduce aminte că e om”³⁸. Doar sacrificiul și sudoarea frunții pentru întreținerea familiei îl determină să facă tot ceea ce îi stă în putință, pentru a sprijini în mod echitabil fiecare membru al familiei. Cu toate acestea, Ilie Moromete consideră că pământul este în siguranță doar cât timp este el stăpânul lotului, de aceea amână să treacă terenul și casa pe numele soției și nu împarte lotul fiilor săi, chiar dacă reușește să recâștige pogoanele vândute. Pe de altă parte, Ilie se teme că fiii săi, cărora nu le plăcea să muncească pământul, l-ar putea vinde și ar risipi banii în capitală, pe distracții. Așadar, destrămarea familiei Moromete este cauzată de interese economice divergente.

Un alt aspect de care trebuie să țină cont țăranul este vremea când vinde producția sa. Imediat după treieris, prețul era scăzut. Toamna târziu și, mai ales, iarna grâul avea un preț bun pe piață. Când producția de grâu era bogată, oferta creștea, iar prețul scădea foarte mult.

După ce Ilie își știe podul plin de grâu, aproximativ 500 de duble, începe să facă calcule. Păstrează 40 de duble pentru sămânță și 160 pentru pâine pentru tot anul, iar 300 de duble poate scoate la vânzare. În acest caz, Moromete calculează valoarea grâului astfel:

în scenariul realist, din anul precedent când dubla de grâu se vindea cu 60 de lei:

$$300 \times 60 = 18000 \text{ lei}$$

în scenariul pesimist: $300 \times 50 = 15000$ lei

în scenariul optimist: $300 \times 70 = 21000$ lei.

După care își face o listă cu cheltuielile:

4000 lei datoria către Aristide;

5000 lei banca, la care se adaugă dobânda;

2000 lei impozitul funciar.

Total: 11000 lei³⁹.

Evident, Moromete nu ține cont de toți factorii economici. Realitatea îi da va peste cap toate socotelile. Prețul grâului scade la douăzeci de lei dubla și nici nu dă semne că ar putea crește în următoarele luni. Astfel descoperă Moromete valoarea pecuniară a producției obținute din exploatarea pământului.

Lipsa experienței și a cunoștințelor economice, în ceea ce îl privește pe Ilie Moromete, este evidentă și în contextul împrumutului a 4000 de lei de la primarul Aristide, necesari plății impozitului funciar. Dar Ilie plătește o parte din bani, amânând jumătate din datorie până spre toamnă, iar de restul de bani cumpără uluci și reface

³⁸*Ibidem*, p. 77.

³⁹Marin Preda, *Moromeții*, vol. 1, pref. de Eugen Simion, București, Curtea Veche Publishing, 2009, p. 335.

poarta. Cum poate fi interpretată această eroare economică? Cu atâtea datorii, împrumută o sumă însemnată de bani în schimbul unui compromis cu care nu este de acord - să reintre în consiliul comunal - pentru ca în final să îi cheltuiască pe refacerea unei porți. Abia târziu, după ce criza se acutizează și nu mai poate face rost de bani, realizează ce greșeală a făcut când a cheltuit banii împrumutați pe poarta respectivă.

Scămosu este negustor de găini și are bani în momentul când Ilie cere un împrumut pentru a plăti impozitul pe pământ, dar are nevoie de ei în scurt timp, într-o săptămână, pentru că banii aceștia reprezintă capitalul, care trebuie reinvestit în cumpărarea de găini.

În satele de la munte, țăranul muncește în păduri, face șindrila de brad, obezi, putini, butoaie, unii sunt ciobani sau zidari, alții fac din producția de fructe obținută în livezi țuică, poame, drojdie etc.

5. Concluzii

Țăranul nu mai aparține unei lumi mărginite, ci ia contact cu lumea comerțului, care îi deschide noi orizonturi și experiențe de viață inedite. Vechile valori sunt din ce în ce mai relativizate, satul este cu ușurință abandonat în căutarea unei realizări materiale imediate, independente de munca agricolă, atât de grea de-a lungul vremii. Școala vine ca o alternativă greu de ignorat de copiii țăranilor care au îndrăgit cultura și știința. Școlarizarea țăranului presupune formarea unor deprinderi meșteșugărești.

Bibliography

- Crețoiu, Gheorghe; Cornescu, Viorel; Bucur, Ion, *Economie*, Ed. A III-a, revăzută, adăugită și actualizată, Editura C. H. Beck, București, 2001.
- Dona, Ion, *Economie rurală*, București, Editura Economică, 2000.
- Neagu, Fănuș, *Îngerul a strigat*, București, Curtea Veche Publishing, 2009.
- Preda, Marin, *Moromeții*, vol. 1, pref. de Eugen Simion, București, Curtea Veche Publishing, 2009.
- Preda, Marin, *Moromeții*, vol. 2, București, Curtea Veche Publishing, 2009.
- Rebreanu, Liviu, *Ion*, București, Editura Minerva, 1977.
- Rebreanu, Liviu, *Răscoala*, Editura Facla, Timișoara, 1987.
- Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română, ediția a II-a revăzută și adăugită*, Editura Polirom, Iași, 2009.
- Vighi, Daniel, *Onoarea și onorariul: eseu monografic*, București, Cartea românească, 2007.